

7Metodický list: Plynulý přechod z mateřské do základní školy

Zajímá vás, jak se připravit na jedno z nejdůležitějších období života dítěte? Co všechno dítě čeká a jak to nejlépe společně zvládnout? Máme pro vás doporučení, informace a inspirace, jak na to.

[Video: Jak zvládnout nástup do 1. třídy](#)

[Video: Jak správně držet tužku](#)

Plynulým přechodem z předškolního do základního vzdělávání rozumíme přijetí myšlenky: „Učitel je připraven vzdělávat každé dítě, které do první třídy přichází“. Ačkoliv mateřská škola směřuje k vyrovnávání vzdělávacích šancí všech dětí, není možné předpokládat, že na počátku školní docházky budou všechny děti na „stejné startovní čáře“. Uvedené inspirace jsou určeny pro učitele MŠ i 1. stupně ZŠ a poskytují příležitost k získání vhledu do procesu plynulého přechodu mezi danými stupni.

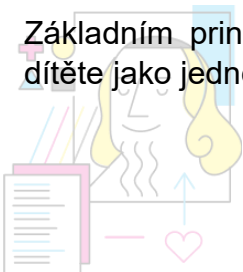
Přechod dítěte z předškolního do základního vzdělávání

Úkolem předškolního vzdělávání je vytvářet dobré předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Děti předškolního věku se vyvíjejí nerovnoměrně. Rozdíly mezi dětmi jsou přirozené a mohou se projevat v různých oblastech. Cílem předškolního vzdělávání není vyrovnat výkony dětí, ale vyrovnat jejich vzdělávací šance. Toho dosahujeme maximální podporou individuálních rozvojových možností každého dítěte.

Osobnostně orientovaná mateřská škola tvoří přirozený most pro přechod od dětství k systematickému vzdělávání. Prostřednictvím každodenních herních aktivit, prožitkového a situačního učení je dítě vedeno plynule a přirozeně k socializaci a celkové kultivaci. Rozvíjeny jsou oblasti smyslových podnětů, koordinace pohybů v hrubé i jemné motorice, dovednosti sebeobsluhy, kognitivní funkce jako je vnímání, paměť, myšlení, soustředění, kvalita a správnost vyjadřování, sociální dovednosti, společenské návyky a pravidla chování. RVP PV klade důraz na celkový rozvoj osobnosti dítěte a jeho kompetencí, což je předpokladem pro plynulý přechod do vzdělávání na základní škole.

Vstup do školy představuje významný mezník v životě dítěte. Každé dítě, které do školy přichází, má právo projevat se podle svých možností. Učitel ZŠ musí akceptovat každé dítě, které do prvního ročníku nastoupí, takové, jaké je.

Základním principem prvostupňového vzdělávání je podpora individuálního rozvoje každého dítěte jako jedné z podmínek pro zdravý rozvoj jeho osobnosti.

V zájmu zajištění propojenosti a plynulé návaznosti předškolního a základního vzdělávání a z důvodu maximálního využití a uplatnění výsledků vzdělávání dosažených v mateřské škole je nutné, aby učitelé ZŠ s přirozenými rozdíly ve vzdělávacích možnostech i výkonech dětí dostatečně počítali, brali v úvahu psychologická a didaktická specifika vzdělávání dětí dané věkové skupiny a promítali tyto zřetele náležitě do metod a forem vzdělávání.

Autor: Hana Splavcová

Aby byl přechod dětí z mateřské do základní školy plynulý

Má být dítě připravené na školu nebo škola na každé dítě? Z mateřských škol bývá často slyšet, že nástup do základní školy je pro děti velmi tvrdý a musí se na něj dobře připravit. Základní škola naopak operuje argumentem, že program mateřské školy je příliš rozvolněný, děti si jen hrají a do školy přicházejí nepřipravené. Jakou funkci má z pohledu vstupu do základní školy plnit mateřská škola, co by nemělo být v posledním roce před vstupem do školy opomíjeno a co je naopak nadbytečné?

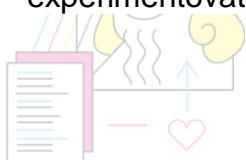
Motto: *Předškolní věk zdaleka tedy není jen přípravou na školu, ale je také přípravou na život daleko dopředu* (Matějček, 2005, s. 279).

Nezákladnějším posláním mateřské školy je socializace. To potvrzují rámcové vzdělávací cíle uvedené v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV). Podle nich vedeme každé dítě k celkovému rozvoji, podporujeme jeho učení a poznávání, směřujeme ho k osvojování hodnot a získávání osobnostních postojů. V mateřské škole se dítě zpravidla poprvé ocitá v jiné sociální roli. Ze své prvotní sociální skupiny – rodiny, vstupuje do dalších sociálních rol mimo rodinu. Stává se součástí vrstevnické skupiny, přichází jiný dospělý jako cizí autorita. To mějme vždy na paměti jako nejdůležitější a nejdůležitější podmínku pro další rozvoj a uplatnění každého dítěte v životě, ve škole i v práci.

V RVP PV je předškolní vzdělávání popsáno jako souhrn výchovy, vzdělávání a péče. Pojďme se zastavit u jednotlivých složek, které se proměňují a nabývají různého významu v každém období vzdělávání dítěte. Péče, o které hovoříme, směřuje k celkovému rozvoji dítěte, k podpoře dovednosti sebeobsluhy a samostatnosti. Při vzdělávání dětí raného věku se tyto atributy stávají regulérní součástí vzdělávání. Směřujeme k nim dílčí vzdělávací cíle, sledujeme pokroky dítěte při oblékání, stravování, hygieně. To vše s respektem k jeho vývojovým potřebám a možnostem.

Při výchově dítěte zastává hlavní roli rodina, kterou nemůžeme nahradit, ale podpořit a doplnit při sledování stejných výchovných cílů. Těmi rozumíme předávání hodnot, nastavování a dodržování pravidel, schopnost respektovat druhého.

Mateřská škola naplňuje také vzdělávací cíle, které respektují vývojová specifika daného věkového období, např. přirozený egocentrismus dítěte, myšlení na konkrétní úrovni. Vzdělávací nabídka je založena na podpoře přirozené zvědavosti a zájmu dítěte o všechno, co mu předkládáme. Jednou z didaktických zásad v mateřské škole je, že by dítě vlastně nemělo vědět, že je učeno. Nesedí v lavici, neříkáme mu “to si zapamatuj”, nepředáváme hotové informace. Veškeré vzdělávání musí probíhat prostřednictvím přímého zážitku, smyslového vnímání, prožitku. Dítě by mělo mít možnost seznamovat se s různými věcmi, vyzkoušet si je, experimentovat s nimi, ať už jde o materiály nebo jevy v přírodě a vůbec okolo nás. Mateřská

škola dítěti otevírá širší svět, další obzory. Ale vždy by to mělo být přirozenou, hravou formou, která neodradí.

Další důležitou součástí předškolního vzdělávání a procesu socializace je vrstevnické učení, podpora spolupráce, skupinové činnosti, vedení dětí k hodnocení a sebehodnocení. Přitom seznamujeme dítě se širokým spektrem informací, přirozeně poskytujeme propedeutiku vzdělávacím oblastem, k nimž se dítě dostane později v základní škole.

Podstatné je, že očekávané výstupy v RVP PV mají doporučující charakter a jejich dosahování různými dětmi v různém čase je závislé na postupném získávání nových zkušeností, a také na individuálním dozrávání a vývoji. Z tohoto důvodu je nelze hodnotit ani považovat za indikátory, podle kterých bychom mohli určit, zda je dítě připravené na vstup do základní školy.

Podstatná pro plynulý přechod dítěte do základního vzdělávání může být spíše určitá úroveň dosažení klíčových kompetencí popsanych v RVP PV. Ačkoliv se to nezasvěceným může zdát jako nadnesené, mateřská škola podporuje rozvíjení klíčových kompetencí, které jsou v základní škole dále rozvíjeny a pro další životní etapy se ukazují jako významné.

Kompetence k učení směřuje dítě k získávání dovednosti poznávat, zkoumat, experimentovat a následně tyto dovednosti dále využívat. Dítě je aktivním účastníkem učení, klade si otázky, hledá odpovědi, chce spontánně i vědomě soustředit pozornost a dokončit práci, raduje se z pokroku, ocení i druhé.

Kompetenci k řešení problému dítě naplňuje tím, že si všímá jevů a dění kolem sebe, prostřednictvím nápodoby a opakování stále samostatněji řeší situace, hledá funkční řešení, nebojí se chybovat a nevyhýbá se řešení, směřuje k naplnění cíle. Využívá k tomu dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost, volí logické, matematické i empirické postupy.

Kompetence komunikativní je nedílnou součástí celkového rozvoje dítěte. Rozvojem slovní zásoby a komunikačních dovedností se vyvíjí jeho myšlení, zároveň se prohlubuje schopnost kooperace a komunikace s ostatními vrstevníky i dospělými. Ke komunikaci využívá kromě řeči i další dostupné a jemu známé vyjadřovací prostředky.

Naplňováním **kompetence sociální a personální** vedeme dítě k odpovědnosti za své chování a jednání, přijímání povinností, k chápání a respektování pravidel. Dítě postupně ustupuje ze svého egocentrismu, stává se ohleduplnějším, vnímavějším k potřebám druhých, učí se toleranci, vzájemné úctě a respektu.

Kompetence činnostní a občanská zahrnuje předpoklady k plánování, organizování, řízení a vyhodnocování činností. Dítě získává smysl pro povinnost, odhaduje rizika a přizpůsobuje jim svá rozhodnutí, zajímá se o druhé a dění kolem sebe. Začíná být schopné chovat se v souladu s lidskými hodnotami a normami, spoluvytvářet a ovlivňovat své okolí.

Ovšem i zde platí závislost na aktuálních možnostech každého dítěte. *Soubor klíčových kompetencí je ve svém celku ideálem, k němuž většina dětí nedospěje a dospět nemůže. To není smyslem jejich formulování. Soubor klíčových kompetencí nabízí učitelům poměrně jasnou představu, kam směřovat, oč usilovat* (RVP PV, 2018, s. 15).

Nelze tedy předpokládat, že všechny děti budou v okamžiku přechodu z mateřské do základní školy na stejné startovní čáře. Proto nesmíme děti vzájemně porovnávat, ale naopak cíleně a pravidelně sledovat pokroky každého dítěte a posouvat vzdělávací nabídku přiměřeně jeho

aktuálním možnostem, tj. důsledně provádět pedagogické diagnostikování od pozorování, přes nastavování adekvátních cílů, jejich vyhodnocování po nové pozorování ověřující správné zadání cíle a stanovení nového.

Cyklus pedagogického diagnostikování

Vstupem do 1. třídy se z předškoláka přes noc nestane školák. Proto zkušení elementaristé přistupují ke svým žákům a k jejich potřebám a vývojovým odlišnostem se stejným respektem jako učitelky v mateřské škole. Uvědomují si, že tzv. adaptační období je u různých žáků různě dlouhé a není možné jej jednoznačně stanovit např. tematickým plánem. Ačkoliv je organizace školního dne odlišná, v běžných základních školách ohraničená vyučovacími hodinami a rozvrhem, metody a formy výuky, které učitelé používají, jsou často s mateřskou školou shodné (např. manipulace s předměty, prožitek, situační učení, využívání smyslů, zkušeností a prožitků žáků, zařazování skupinové výuky, učení venku).

Často se hovoří o tom, že dítě by při vstupu do školy mělo mít zvládnutou grafomotoriku. V mateřských školách bývá jejímu nácviku věnována velká pozornost. Je dobré si uvědomit, že pod pojmem grafomotorika se skrývá mnohem více než správné provedení tahů tužkou. Důležité je zdravé držení těla, koordinace pohybu, koordinace oka a ruky, jemná motorika a držení psacího náčiní. To jsou dovednosti, které jsou v mateřské škole přirozeně rozvíjeny např. při volném pohybu dětí venku, při řízených pohybových činnostech, při stravování (držení příboru), při třídění drobných předmětů nebo při hře s různými materiály. Opravování držení tužky (pastelky) probíhá průběžně v okamžicích, kdy je to potřeba. Pokud dítě přichází z mateřské školy s uvolněnou rukou (rameno, zápěstí, prsty) a se správným držením tužky (špetkový úchop), je to zcela dostačující. Správné tahy a tvary písmen se ve škole naučí. Vyplňování vytištěných pracovních listů všemi předškoláky je nadbytečné a odvádí pozornost od výše uvedených oblastí, které by u dětí v mateřské škole měly být rozvíjeny.

Dítě, které vstupuje do školy, by mělo především zvládat sebeobsluhu, postarat se o své věci, chápat a dodržovat pravidla, počkat, až na ně přijde řada, neskákat druhým do řeči. To všechno jsou dovednosti a schopnosti, jejichž rozvoji se učitelé v mateřské škole průběžně věnují a učitelé elementaristé na ně navazují. Tím jsou předpoklady pro plynulý přechod dítěte z mateřské do základní školy zajištěny.

Autorky: Hana Havlínová, Hana Splavcová

Zdroje:

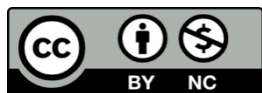
Havlínová, Hana a Hana Splavcová. Aby byl přechod dětí z mateřské školy do základní plynulý. Webinář projektu SYPO, NPI ČR, 2021. Dostupné online: https://www.youtube.com/watch?v=DGbtB_D4Lo8

Helus, Zdeněk: Dítě v osobnostním pojetí. Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5.

Jak správně držet tužku a procvičit ruku. Česká televize, Učitelka – kabinet, 2020. Dostupné online: <https://edu.ceskatelevize.cz/kabinet/dil/220553115500002>

Jak zvládnout vstup do 1. třídy. Česká televize, Učitelka – kabinet, 2020. Dostupné online: <https://edu.ceskatelevize.cz/kabinet/dil/220553115500001>

Matějček, Zdeněk: Výbor z díla. Praha, Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1056-6.

Autor: Andrea Mouchová

Toto dílo je licencováno pod licencí Creative Commons [CC BY-NC 4.0]. Licenční podmínky navštivte na adrese [<https://creativecommons.org/choose/?lang=cs>].

